

**BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINI
KREATIV FIKRLASHGA O'RGATISHNING PEDAGOGIK VA
PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI**

Samadova Dilorom Qalqon qizi
Termiz iqtisodiy va servis universiteti
Ta'lim-tarbiya nazariyasi va metodikasi
(boshlang'ich ta'lim)
2-bosqich magistranti

Annotatsiya: Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun kreativ fikrlashni rivojlantirish, ularning fikrlash va ijodiy salohiyatini shakllantirish muhim pedagogik vazifa hisoblanadi. Kreativ fikrlash – bu yangi, original g'oyalar yaratish, mavjud ma'lumotlarni yangi shakllarda ishlatish va har qanday muammoni yechishda noan'anaviy yondashuvlarni topish qobiliyatidir. Bu yoshdagi o'quvchilarga kreativ fikrlashni o'rgatish esa pedagogika va psixologiyaning bir qancha nazariy asoslarini talab qiladi.

Kalit so'zlar: Boshlang'ich sinf o'quvchilari, kreativ fikrlash, rivojlantirish, pedagogika va psixologiya, g'oya, ijodkorlik

Kirish. Bugungi kunda ta'limining dolzarb vazifalaridan biri boshlang'ich ta'limda o'quv jarayoni doirasida har bir o'quvchining faol mustaqil kreativ fikrlashini rivojlantirishdir. Bu faol mustaqil faoliyatni, amalga oshirishga intilayotgan, bilimlarning turli sohalarida yangi g'oyalarni yaratishga va amalga oshirishga qodir bo'lgan ijodiy fikrlaydigan shaxslarga bo'lgan ijtimoiy ehtiyoj bilan bog'liq. Shu bilan birga, boshlang'ich sinf o'quvchilarining kreativ fikrlashini rivojlantirishni ta'minlash, maktabning birinchi sinfidan boshlab, sog'liqni saqlash texnologiyalaridan foydalangan holda tabiatga o'xshash asosda alohida ahamiyatga ega. Boshlang'ich ta'lim tizimida bolaning tafakkurini rivojlantirish o'rganilayotgan fanlarning ilmiy tarkibining keskin o'sishi munosabati bilan uning zaruriy tarkibiy qismidir. Fikrlash-bu atrofda voqelikni aks ettirishning eng yuqori shakli. Fikrlash - bu voqelikni umumlashtirilgan va so'z vositachiligida bilish. Fikrlash ob'ektlar va hodisalarning mohiyatini bilishga imkon beradi.

Fikrlash tufayli muayyan harakatlar natijalarini oldindan bilish, ijodiy, maqsadli faoliyatni amalga oshirish mumkin bo'ladi. Psixologik va pedagogik adabiyotlarni tahlil qilish shuni ko'rsatdiki, ko'plab asarlarda fikrlash tushunchalar, mulohazalar va xulosalar bilan ishlash qobiliyati bilan ajralib turadi va uning

rivojlanishi mantiqiy fikrlash usullarini rivojlantirishga kamayadi. Psixologik va pedagogik tadqiqotlar uchun nenovning kreativ fikrlashi va qobiliyatlarini rivojlantirish muammosi hali ham dolzarbdir. Hech kimga sir emaski, maktabgacha ta'lim muassasalari va maktab va ota-onalar bolalarning kreativligi va kreativ qobiliyatlari haqida qayg'uradilar. Inson yoki odamlar jamoasining ijodiy faoliyati ilgari hech qachon mavjud bo'lmagan sifat jihatidan yangi mahsulotni yaratish bilan tavsiflanadi.

Ma'lumki, kreativ fikrlashning namoyon bo'lish samaradorligida turli omillar yashashi mumkin, ular orasida, albatta, insonning hissiy holati va ishlashi. Bir qator pedagogik tadqiqotlar mavjud fikrlash rivojlanishiga tizimli pedagogik ta'sirni tashkil etishda, boshlang'ich ta'lim muassasalarining pedagogik va psixologik nazariyasida boshlang'ich maktab yoshidagi bolada tegishli intellektual jarayonlar shakllanishi mumkinligini isbotlaydilar, ammo bu muammoni hal qilishning eng muhim didaktik shartlaridan biri bu maxsus ishlab chiqilgan vazifalar tizimi. Bolalarning kreativ fikrlashini shakllantirish jarayonida o'quv o'yinlarining imkoniyatlari yetarli darajada hisobga olinmagan. Boshlang'ich maktab yoshida mavjud bo'lgan shakllarda o'ynash o'zining rivojlanish ahamiyatini yo'qotishni boshlaydi va asta-sekin ta'lim va mehnat faoliyati bilan almashtiriladi, uning mohiyati shundan iboratki, ushbu faoliyat turlari, shunchaki zavq keltiradigan o'yindan farqli o'laroq, ma'lum bir maqsadga ega. Bunday texnologiyalarda fikrlash yaxshilanadi, shu jumladan rejalashtirish, bashorat qilish, muvaffaqiyat imkoniyatlarini tortish va alternatalarni tanlash bo'yicha harakatlar. Psixologik va pedagogik adabiyotlarni o'rganish, boshlang'ich ta'lim muassasalarining pedagogik va psixologik nazariyasida bolalarning ijodiy tafakkurini rivojlantirishni tashkil etish muammosi yagona yechimni topmagan bo'lsa-da, deyarli barcha tadqiqotchilar bir ovozdan ta'lim amaliyotida boshlang'ich maktab o'quvchilarining kreativ fikrlashini rivojlantirish bo'yicha maqsadli ishlar zarur va tizimli bo'lishi kerak degan xulosaga kelishdi.

Adabiyotlar sharhi va tahlil natijalari. XX asrning 60-yillarida kreativlikning 60 dan ortiq ta'riflari tasvirlangan va ularning hozirgi kungacha to'plangan miqdorini aniqlash qiyin. Eng umumiy shaklda kreativlik tushunchasi yangi, o'ziga xos narsalarni yaratishga hissa qo'shadigan psixikaning xususiyatlarini o'z ichiga oladi. Kreativlikni o'rganish masalasi uzoq tarixga ega. "kreativlik" atamasi (lat. Create, yaratish) ma'nosini anglatib 50-yillarda keng tarqaldi. XX asr va hozirgi kunda psixologik tadqiqotlarda keng qo'llaniladi. Ushbu masala bo'yicha ishlarning aksariyati xorijiy psixologlarning ismlari bilan bog'liq (F. Barron, J.

Gilford, E. P. Torrens, S. Mednik, K. Rod jers, J. Renzulli, R. Sternberg va boshqalar). Umuman olganda, psixologik va pedagogik fan tarixida kreativlikni o'rganish va tushunish uchun ikkita asosiy yo'nalishni ajratish mumkin: kognitiv va individual. "Kreativ qobiliyatlar" tushunchasini belgilab, biz A. V. Xutorskiyning fikriga qo'shilamiz, u ushbu kontseptsiyani "o'quvchining yangi ta'lim dasturlarini yaratishga qaratilgan faoliyat va harakatlarni amalga oshirishdagi kompleks imkoniyatlari" deb biladi.

Tadqiqot metodologiyasi va tahlil natijalari. Boshlang'ich sinf o'quvchilarini kreativ fikrlashga o'rgatish bugungi ta'lim tizimining eng muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. O'quvchilarning ijodiy salohiyatini rivojlantirish, ularni nafaqat bilim olishga, balki dunyoqarashlarini kengaytirish va yangi fikrlar yaratishga tayyorlash, jamiyatning taraqqiyotiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Kreativ fikrlash o'quvchilarga yangi g'oyalarni yaratishda va turli xil muammolarni hal qilishda yordam beradi. Shuningdek, bu qobiliyat o'quvchilarning har tomonlama rivojlanishiga xizmat qiladi.

Kreativ fikrlash - bu o'quvchilarning oldindan mavjud bilim va ma'lumotlarni yangi shaklda qo'llash, turli holatlarda noan'anaviy yechimlar izlash, va yangi g'oyalarni yaratish qobiliyatidir. U o'quvchilarning aqliy va ijodiy salohiyatini oshiradi va ularning ta'lim olish jarayonidagi muvaffaqiyatlarini ta'minlaydi. Kreativ fikrlashning ahamiyati shundaki, u nafaqat matematik, tabiiy fanlar, balki gumanitar fanlarda ham muvaffaqiyatli bo'lishga yordam beradi. Ayniqsa, boshlang'ich sinfda kreativ fikrlashning rivojlanishi o'quvchilarning o'zini ifoda etishiga, muammolarni innovatsion tarzda hal qilishiga yordam beradi.

Boshlang'ich Sinfdagi Psixologik Xususiyatlar- Boshlang'ich sinf o'quvchilari o'z yoshiga mos tarzda rivojlanayotgan psixologik xususiyatlarga ega. Ularning tafakkur jarayoni hali shakllanmagan va bu ularni o'zgacha fikrlashga, yangi g'oyalarni o'ylab topishga moyil qiladi. O'quvchilarning aqliy rivojlanishidagi ba'zi muhim psixologik xususiyatlar quyidagilar:

1. **Tasavvur qobiliyati:** Boshlang'ich sinf o'quvchilari tasavvur qilishda yuqori darajada faoldirlar. Ularning tasavvuri keng bo'lib, o'zlarini fantastik dunyolarda tasavvur qilishi, yangi obrazlar yaratishi mumkin.

2. **Ijtimoiy o'rganish:** Bu yoshdagi o'quvchilar ko'pincha o'z tengdoshlaridan, o'qituvchilardan o'rganadilar. Ularning ijodiy faolligini oshirish uchun guruhda ishlash va bir-biridan o'rganish imkoniyatlari yaratish muhim.

3. **Xatolardan o'rganish:** O'quvchilar o'z xatolaridan o'rganish orqali ijodiy jarayonni takomillashtiradilar. Xatolarni tabiiy jarayon sifatida qabul qilish, ijodiy rivojlanishning muhim qismidir.

Boshlang'ich sinfda kreativ fikrlashni rivojlantirishda o'qituvchining roli katta. O'qituvchi o'quvchilarni yaratishda va yangi g'oyalarni ishlab chiqishda qo'llab-quvvatlashi, ularni o'z fikrlarini erkin ifoda etishga undashi kerak. Bu jarayonda quyidagi pedagogik yondashuvlar samarali bo'ladi:

1. O'quvchilarni faollashtirish- O'quvchilarga turli xil interaktiv faoliyatlar, o'ylar, muammolarni hal qilish topshiriqlari berish, ularning ijodiy salohiyatini ochib beradi. Masalan, «Agar men hukmdor bo'lganimda, nima qilardim?» degan savol orqali o'quvchilardan innovatsion va ijodiy javoblar olish mumkin. Bu turdagi savollar o'quvchilarni noan'anaviy fikrlashga undaydi.

2. Kreativ muhit yaratish- O'quvchilarga o'zlarining ijodiy fikrlarini erkin ifoda etishlari uchun qulay muhit yaratish muhimdir. Sinfda devorlarga yaratgan rasm va g'oyalarni joylashtirish, o'quvchilarning ijodiy ishlarini baholash va rag'batlantirish orqali kreativlikni rivojlantirish mumkin. Masalan, sinfda «Ijodiy jurnal» tashkil etib, har hafta o'quvchilar o'z g'oyalari va tasavvurlarini yozib boradilar.

3. Ko'plab metodlarni qo'llash- Kreativ fikrlashni rivojlantirishda ko'plab metodlardan foydalanish samarali bo'ladi. O'quvchilarga mashqlar, muammolarni yechish vazifalari, va ijodiy fikrlashni talab qiladigan topshiriqlar berish o'z samarasini beradi. Masalan, o'quvchilarga ma'lum bir mavzu bo'yicha hikoya yaratish, rasm chizish, she'r yozish kabi vazifalar berish, ularning ijodiy salohiyatini kengaytiradi.

4. Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish- Kreativ fikrlash va tanqidiy fikrlash bir-birini to'ldiradi. O'quvchilarga turli g'oyalarni baholash va o'z fikrlarini asoslab berish imkoniyatini yaratish zarur. Bu jarayonda o'quvchilar yangi g'oyalar yaratish bilan birga, ularni ilmiy asosda to'g'ri va aniq baholashni ham o'rganadilar.

Kreativ fikrlashni rivojlantirishda psixologik jihatlar

Psixologik jihatdan, boshlang'ich sinf o'quvchilari ijodiy fikrlashni rivojlantirishda quyidagi faktorlar muhim rol o'ynaydi:

1. **O'ziga bo'lgan ishonch:** O'quvchilarning o'ziga bo'lgan ishonchi yuqori bo'lsa, ular o'z fikrlarini erkin ifoda etishda va yangi g'oyalar yaratishda ishtirok etishga tayyor bo'ladilar. O'quvchilarni muvaffaqiyatga erishganida rag'batlantirish, ularning ishonchini mustahkamlaydi.

2. **Shaxsiy qiziqishlar va motivatsiya:** O'quvchilarni qiziqtirgan mavzular bo'yicha ijodiy ishlarni amalga oshirishga jalb qilish, ularning motivatsiyasini oshiradi. Mavzularni ular uchun qiziqarli va dolzarb qilish orqali, o'quvchilarning ijodiy faoliyatlarini yanada faollashtirish mumkin.

3. **Xatolarni qabul qilish:** O'quvchilarga xatolardan o'rganish va ularni o'z rivojlanishlarida muhim qadam deb bilishlarini o'rgatish. Xato qilishni muammo sifatida emas, balki rivojlanishning ajralmas qismi sifatida ko'rsatish ijodiy fikrlashni rag'batlantiradi.

Xulosa- Boshlang'ich sinf o'quvchilarini kreativ fikrlashga o'rgatish nafaqat ularning intellektual salohiyatini, balki shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishini ham ta'minlaydi. Kreativ fikrlashni rivojlantirishda pedagogik yondashuvlar va psixologik omillarni inobatga olish zarur. O'quvchilarni kreativ fikrlashga undash va ular uchun qulay muhit yaratish, ularda ijodiy jarayonlarni faollashtirishga yordam beradi. Bu orqali o'quvchilar nafaqat ilmiy va ijodiy muvaffaqiyatlarga erishadilar, balki jamiyatda faol va ijtimoiy mas'uliyatli fuqarolar sifatida o'sadilar. Ushbu kengaytirilgan maqola orqali boshlang'ich sinf o'quvchilarining kreativ fikrlashini rivojlantirish uchun kerakli pedagogik va psixologik yondashuvlar haqida to'liq tasavvur hosil qilishingiz mumkin. Maqola tarkibiga, shuningdek, turli metodlar, misollar va psixologik asoslarni kiritgan holda, yana kengaytirish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. "Pedagogik kompetentlilik va kreativlik asoslari" moduli bo'yicha o'quv-uslubiy qo'llanma. :- Toshkent 2015
2. Davletshin M.G., Do'stmuhamedova Sh., Mavlanov M., To'ychiyeva Yosh davrlari va pedagogik psixologiya. (O'quv metodik qo'llanma). Nizomiy nomidagi TDPU. 2004-yil. 46-47 betlar.
3. Innovatsion ta'lim texnologiyalari va pedagogik mahorat. Toshtemirova S. A.
4. Adizov B.R. Boshlang'ich ta'limni ijodiy tashkil etishning nazariy asoslari. Ped. f. d...diss. – T., 2003. –280 b.
5. G'oziyev E.G'. Tafakkur psixologiyasi. – T.: O'qituvchi, 1990. – 185 b.

6. Ibragimov R. Boshlang'ich maktab o'quvchilarida bilish faoliyatini shakllantirishning didaktik asoslari. Ped. fan. dok. diss. ... – Toshkent: TDPU, 2001. - 243 b

7. Toshpulatova, N. (2023). PEDAGOGICAL FOUNDATIONS OF THE USE OF THE SPIRITUAL HERITAGE OF EASTERN SCIENTISTS IN THE ORIENTATION OF STUDENTS TO THE PROFESSION. Science and innovation, 2(B4), 273-278.

8. Eshboeva, S. K. Q. (2021). Use of people's oral creativity in the formation of ecological concepts of primary school students on a creative basis. Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 1(10), 763-769.

9. Eshboyeva, S. (2022). Didactic possibilities of creative approach in forming ecological concepts in primary class students. Conferencea, 200-205.

10. The importance of riddles in the development of students creativity in the learning process

ZMS Qizi - Asian Journal Of Multidimensional Research, 2021.

11. BOSHLANGICH SINIF OQUVCHLARINING LUGATLAR BILAN ISHLASH JARAYONIDA KREATIVLIGINI OSHIRISH

MSQ Ziyaqulova, HIQ Raxmatova - ... : Innovative, educational, natural and social sciences, 2021

12. Ziyaqulova Maftuna Shuhrat qizi “Problems and solutions of scientific and innovative research” “Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijobiy fazilatlarni shakllantirish mexanizmi”- 2024- yil 182-1187-betlar Volume 01. ISSUE 07 universalconference.us.

13. Ziyaqulova Maftuna Shuhrat qizi and Feruza Hayitova Abdullayevna, “THE ROLE OF PICTURES IN THE FORMATION OF STUDENTS 'CREATIVE ABILITY IN LITERACY LESSONS”, IEJRD - International Multidisciplinary Journal, vol. 6, no. 4, p. 3, Jul. 2021.